

Dobozi Eszter

„Kössenek engem Magyarországhoz!”

Agócs Sándor verseskönyvéről

Az *Ördöglakat a számon* című kötet negyvenkilenc verséből harmincegyben szerepe van az időélménynek. Nem csupán a könyv azon ciklusában van ez így, amely a *Szószező idő* címet viseli, hanem a további két fejezetben, a *légtornász ébredésében* és az *Ördöglakat a számon* címűben is. A költő egyfelől az időfogalom és a megtapasztalt, megélt idő összetettségét szemléli, amellyel filozofikus hajlamú szerzők már több mint egy évszázada bajlódnak, másfelől azt az időzavart észleli, amely az új évszázad (-ezred) kezdetének a sajátja. Agócs Sándor költészete is érzékeny arra a jelenségre, amely a kommunikációs technikák régebben elképzelhetetlen fejlődéséből előállt, s abból a kényszerből, amely a cselekvő és a rászabott feladataiban helytállni akaró ember igyekezetéből származik. A távolságot mint akadályt kiiktató szemléletet, a *mindenütt jelen lenni* már-már a személyiség egységét roncsoló törekvését, a párhuzamos jelenlétek csapdájában vergődő ember kínját fölismerő líra rajzolódik ki itt: *„minden fronton örült módon / forog a kerék körbe-körbe / forog mintha csakis tőle / függne minden percünk / most már mindörökre – / pedig ez csak egy kerék // és ezalatt alig vesszük / észre a mindenség felét, a váratlan helyzeteket akár”* (*Sűrűbben élünk*). *Időzavar* című versében nem csupán az a szokványos lírai téma foglalkoztatja, hogy az ember múltékony lény (*„eltűnünk észrevétlen”*), hanem annak megszenvedése is, hogy az önmeghatározásra vágyó nem talál bizonyosságot sehol és semmiben: *„Ha lenne egy biztos pont, / túlélnék még a halált is, és kitágulna a végtelen...”* *„Az idő jelentőségét és természetét szomjazom megtudni”* – írta 1611 évvel ezelőtt *Vallomásaiban* Szent Ágoston. *„Nem a múltat mérem, hiszen már tovaillejt. Mit mérek tehát? A múlt, de még el nem múlt időt?”* – így elmélkedik a több mint másfél évezred előtti gondolkodó. *„De valamiért az sose látszik, / mikortól zárul a múlt és / honnan kezdődik a jelen?”* – amikor ekként zárja költeményét, ugyanez izgatja a ma élő költőt is? Meglehet, hogy ez is, a filozófia egyik alapkérdése. Mégis talán közelebb járunk a kötetbeli valósághoz, ha múlt és jelen összecsúsztatását a történelem idejének föltáratlanságaként, történelemérzékelésünk zavarodottságaként értelmezzük. Erre készítenek bennünket Agócs Sándor verseinek sok-sok történelmi utalása. Gyakran visszatérő vonatkoztatási pont ugyanis kötetében a történelmi múlt: a háború, Trianon, 1956 és a mártírok kivégzésének éve, az az idő, amikor még állt a berlini fal, de érinti azokat az eseményeket is, amelyeket egy majdani történetírás a közelmúlt jelentőséggel bíró fordulataiként írhat le. Ritkábban a személyes élet múltbeli szakaszainak egy-egy motívuma kívánczok versbe, de nem nosztalgikusan, inkább groteszk szemlélettel látta régi pillanatokat (*A gombostű hegyén*), legtöbbször azonban olyan történetek tűnnek föl egy-egy villanóképben, egy-egy időhatározóban, amelyeknek közéleti vonatkozásai vannak. *A Kinek az országa* remény és reményvesztettség között veszteglő két évtizedünk felemásságát panaszolja, a *Helybenjárásaink* a 87-es lakiteleki sátor alatti találkozás fölidézésével indul, *Az országház előtt* a *„jelenkori kapitalizmus / véten áldozatai”*-t emeli a kommunizmus áldozatai mellé, a *Vadvirág, temető* a Katynra emlékező lengyelek közelmúltbeli szerencsétlenségéről beszél. Költői elhivatottságából, a követendő példákban következően Agócs Sándor lírájában – ahogyan a különböző idők is egymásra torlódnak – egymástól alig elválaszthatóan, vagy már-már elválaszthatatlanul összeolvad az egyéni és a közéleti nézőpont. Így keletkezhetnek ilyen sorai, mint amilyenek *Az ajtón kilépve* zárórészában olvashatók: *„...az ajtón kilépve jobb / a világhoz igazítani magad / és*

ilyenkor az ember / NEM MER NEM ÍRNI / papír és toll híján / fejben / memorizálva mintha / börtönben ülne / mintha emigrációban / mintha otthon”.

Harmadik kötetében is olyan költészet tehát Agócs Sándoré, amely nem igyekszik megfelelni divatáramlatok diktátumainak, nem akar tetszeni uralkodó irányok ítéseihez, makacsul kitart a „veszteségekből épülő vers” eszménye mellett (*Vadvirág, temető*). Olyan költemények íródnak így, amelyek „napokra, hetekre, évekre” visszafajtotva és az elfojtásokat leküzdve keletkeznek (*A kezdet*), ennél fogva a születés fájdalmát és keservét is magukon viselik. Az beszélhet így, aki mikor szólni kész, a szólás ihletével, belső kényszerével és annak ellenére teszi, hogy ott az „ördöglakat” a száján. Megszenvedett szavak a költő szavai, mert a hallgatás görcséből szakadnak ki. A vers Agócs Sándor könyvében a történelmi méretű kisémmizettség és megcsalattatás néven nevezése: „De nem kér belőlünk ez az évtized, / köszöni szépen, elvan nélkölünk. / Nem is emlékszik már, s legyint ránk most is” (*Nagy Gáspárnak, az ötödik ikszre*). A szerző úgy gondolja, ma is az a dolga, hogy kimondja, „NAPONTA DRÁMÁK SOKASÁGA / KÖZÖTT ÉLÜNK” (*Ha könyves meglátja*). Ujra és újra arról kell beszélnie, hogy az ember a remény és a félelem kettősségében éli a számára kiszabott időt. És szóvá kell tennie a jogfosztottságot, kiszolgáltatottságot, a kultúránkból való kiforgatásunkat. A szerep, amelyet költőként betölt Agócs Sándor, a vállalás és választás személyes döntésén alapul. Sorai áthallásaiban, a vendégszövegekben Petőfi Sándor, Nagy László mondatai köszönnek vissza. A név szerint is megjelölt elődökben és kortárs szerzők (Nagy Gáspár, Csoóri Sándor) életművében az erkölcs és esztétikum, költészet és közérdek összetartozásának példáit találja meg. Kötődését olyan határozottsággal vallja meg, hogy ez egyben elhatárolódás az országgal és népével való azonosságot elutasító alkotói magatartástól. „Ne kössenek engem / Magyarországhoz!” – idézi a magas szinten elismert magyar nyelven író szerzőt, de csak azért, hogy a maga kiállása még hangsúlyosabb legyen: „»Kössenek engem / Magyarországhoz!« – mondom / én.” (*Két vallomás*).

A kötet élére helyezett *Mintha hó hullna* a magyar költészet régmúlt nagy korszakaira visszamatató motívumával a kötet egészének képi világát megelőlegezi. A kuruc költészet idejétől Vörösmarty Mihály jól ismert sorain át („*Most tél van és csend és hó és halál.*”) mindazok a szerzők és versek emlékezetünkbe tolulhatnak Agócs Sándor verseit olvasva, akik a XX. században éltek ezzel a költői toposszal, így tehát előttünk állhat Ady Endre *A téli Magyarországa*, Nagy László *Hószakadás a szívre*, Csoóri Sándor *Hó emléke* című költeménye, Baka István *Háborús téli éjszakája*, Farkas Árpádtól pedig egy egész kötet: *Alagutakat a hóban*. Agócs Sándor verseiben a hó motívumán kívül gyakran előfordul még a fagy, a tél, a novemberi játszó április természeti szimbóluma. Líránk hagyományaihoz vezet vissza bennünket tehát uralkodó motívumaival, ám ez a mai ember nagyon is hétköznapi szóhasználatával, korunk nyelvhasználati jellegzetességeivel párosul, ahogyan pl. a közélet jellegzetes szófordulatai szüremkednek be az egyéni élet színtereire („*én már / évtizedek óta / nemzetbiztonsági kockázat / vagyok – / magamra.*”). Sokszor nagyon is prózai mondatok törődnek vessorokká – az illúziótlanság hatását keltve. S minden vers mintha ugyanannak a végtelen versnek a töredéke volna, csak valamiért megszakadt a folytonos beszéd, ami aztán valamiként mégiscsak folytatódik egy másik oldalon, egy másik részletében az egésznek. Így felettébe meg a formát is az időképzetnek azzal a szaggatottságával, amely alapélménye ennek a költészetnek. A *Szétszabdalt jelen*, az idő egy-egy szelete mindegyik verse.

Az *Ördöglakat a számon* című könyv azonban nemcsak a három ciklusba rendezett verseket tartalmazza. A kötet végén Medveczky Attilának a szerzővel készült interjúja és Szakolczay Lajos könyvismertetője is olvasható. Mindkét írás segítségére van azoknak, akik a költő pályájáról szeretnének tájékozódni.

(*Antológia Kiadó, 2010*)